

Plan van aanpak monitoring & evaluatie Masterplan basisvaardigheden

Funderend onderwijs
Voorjaar 2023

Inhoudsopgave

1	Inleiding—2
1.1	Masterplan basisvaardigheden—2
1.2	Doelstelling—2
1.3	Plan van aanpak—2
1.4	Leeswijzer—4
2	Beleidstheorie—5
2.1	Aanleiding—5
2.2	Probleemanalyse—5
2.3	Doelen en activiteiten—7
2.4	Beleidstheorie—10
3	Financiële impuls en ondersteuning scholen—14
3.1	Inleiding—14
3.2	Overzicht—14
3.3	Toelichting bronnen—15
4	Beleidsmaatregelen Masterplan basisvaardigheden—18
4.1	Inleiding—18
4.2	Pijler 1. Beter gebruik van bewezen aanpakken—18
4.3	Pijler 2. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren—19
4.4	Pijler 3. Aansluiting school en omgeving: versterken van de taalomgeving—20
4.5	Pijler 4. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs—20
5	Monitor basisvaardigheden—22
5.1	Inleiding—22
5.2	Overzicht—22
5.3	Toelichting bronnen—23
6	Overige onderzoeksactiviteiten—26
6.1	Inleiding—26
6.2	Toelichting onderzoeken—26
7	Verspreiding van onderzoeksresultaten—27
7.1	Inleiding—27
7.2	Twee keer per jaar een voortgangsbrief over het Masterplan—27
7.3	Website en nieuwsbrief—27
8	Governance monitoring en evaluatie—28
8.1	Inleiding —28
8.2	Interne governance—28
8.3	Externe governance—28
	Bijlage—30

1 Inleiding

1.1 Masterplan basisvaardigheden

Iedereen in Nederland verdient een goed bestaan en moet mee kunnen doen. Dat begint bij het bieden van dezelfde kansen aan alle kinderen om zich te ontwikkelen en te ontplooien. Het coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'¹ bevat daarom plannen die er voor moeten zorgen dat elk kind goed leert lezen, schrijven en rekenen. Maatregelen om dit te realiseren, vallen samen in het Masterplan basisvaardigheden.

Masterplan basisvaardigheden

Het programma heeft als doel scholen te ondersteunen met de ontwikkeling van de basisvaardigheden bij leerlingen, en daarmee de resultaten op de basisvaardigheden aantoonbaar te verbeteren. Dat is hard nodig: een deel van de leerlingen verlaat het funderend onderwijs op dit moment zonder goede beheersing van de basisvaardigheden.²

Relatie met andere beleidstrajecten

Ook via andere beleidstrajecten wordt stevig ingezet op de kwaliteit van het funderend onderwijs. Zo wordt de komende periode het toezicht op scholen aangescherpt. Ook wordt ingezet op het verbeteren van de kansengelijkheid in het onderwijs. Tenzij expliciet wordt aangegeven, vallen deze beleidstrajecten buiten de scope van dit plan van aanpak.

1.2 Doelstelling

Bij een goede uitvoering van het Masterplan horen monitoring en evaluatie. Op deze manier houden we zicht op de implementatie van het Masterplan op scholen en op de resultaten van het programma. Dit helpt om tijdig bij te kunnen sturen en om te bepalen of beleid het gewenste effect heeft. Het Masterplan basisvaardigheden bevat daarom een uitgebreid monitorings- en evaluatieprogramma. Dit programma biedt ons:

1. zicht op de implementatie en het effect van (maatregelen uit) het Masterplan – en de subsidieregeling 'Verbetering basisvaardigheden' in het bijzonder – zodat OCW en het onderwijsveld een actueel beeld hebben van de uitvoering van het programma, de succesfactoren en knelpunten en het proces dat scholen doorlopen.
2. zicht op (de ontwikkeling van) het vaardigheidsniveau en de prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden, zodat OCW en het onderwijsveld een actueel beeld hebben van de basisvaardigheden in het algemeen en de effecten van het Masterplan op de basisvaardigheden in het bijzonder.

Ook wordt zo bijgedragen aan een bredere kennisbasis over (het ontwikkelen van) de basisvaardigheden voor onderwijspersoneel.

1.3 Plan van aanpak

Het plan van aanpak valt analoog aan deze doelen uiteen in twee onderdelen: implementatie- en evaluatieonderzoek en de monitor basisvaardigheden. Deze onderdelen staan niet los van elkaar, maar dragen gezamenlijk bij aan de bredere vraag of de middelen die in het kader van het Masterplan beschikbaar zijn effect hebben en welke maatregelen goed werken en welke niet. Ook zijn er onderzoeken om onze kennis over de basisvaardigheden te vergroten.

¹ Rijksoverheid (2022). *Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'*, op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>

² Kamerstukken II, 2022, 31293-620.

Het implementatie- en evaluatieonderzoek volgt de structuur van het Masterplan en valt uiteen in twee delen. Naast de directe impuls voor scholen via een subsidieregeling en ondersteuningsteams zijn er vijf pijlers binnen het Masterplan:

1. Beter gebruik van bewezen aanpakken
2. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren
3. Aansluiting school en omgeving: versterken van de taalomgeving
4. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs
5. Basisblik, door monitoring en onderzoek, inclusief scherper toezicht

Het plan van aanpak ziet er daarmee als volgt uit:

Figuur 1 Overzicht onderdelen plan van aanpak monitoring & evaluatie

Uitgangspunten

Het plan van aanpak wordt uitgevoerd gedurende de looptijd van het Masterplan. Voor de uitvoering wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van informatie die al voorhanden is. Denk bijvoorbeeld aan gegevens over de schoolloopbanen en leerresultaten van leerlingen die geregistreerd worden bij DUO of de IvHO. Door deze informatie te benutten, voorkomen we dat dubbel werk wordt gedaan. Ook blijft de onderzoekslast voor scholen zo beperkt. Voor de onderwerpen waarover geen of onvoldoende informatie beschikbaar is, zoals de implementatie van de subsidieregeling 'Verbetering basisvaardigheden', wordt een onderzoek opgestart. Dit betekent dat tussentijds telkens bekeken wordt of nieuw onderzoek geïnitieerd moet worden of dat onderzoek juist niet nodig is, bijvoorbeeld doordat er nieuwe informatie verschenen is die het onderzoek overbodig maakt. Dit plan van aanpak kan dus beschouwd worden als een eerste ontwerp.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de aanleiding en opzet van het Masterplan toegelicht. Deze informatie vormt het vertrekpunt voor het inhoudelijke deel van het plan van aanpak. In hoofdstuk 3 t/m 9 vindt u een nadere uitwerking van het implementatie- en evaluatieonderzoek over de subsidieregeling en pijlers van het Masterplan. In elk hoofdstuk wordt toegelicht welk doel wordt nagestreefd met het onderzoek, welke vragen centraal staan en welke bronnen benut worden om deze vragen te beantwoorden. Aansluitend wordt aandacht besteed aan het delen van onderzoeksresultaten met het onderwijsveld en de Tweede Kamer (hoofdstuk 10) en de governancestructuur (hoofdstuk 11).

Veel voorkomende afkortingen

bao	basisonderwijs
po	primair onderwijs
IvhO	Inspectie van het Onderwijs
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
pro	praktijkonderwijs
sbo	speciaal basisonderwijs
so	speciaal onderwijs
vo	voortgezet onderwijs (inclusief praktijkonderwijs)
(v)so	(voortgezet) speciaal onderwijs

2 **Beleidstheorie**

2.1 **Aanleiding**

Een goede beheersing van de basisvaardigheden is belangrijk om mee te kunnen doen op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Wanneer je beschikt over goede taal- en rekenvaardigheden ben je namelijk vaker dan anderen actief op de arbeidsmarkt. Ook ben je minder vaak werkloos.³ Ook voor jongeren is een goede beheersing van de basisvaardigheden noodzakelijk. Als je niet goed kunt lezen, kun je andere schoolvakken bijvoorbeeld niet goed volgen.

Uit diverse nationale en internationale onderzoeken blijkt dat niet alle leerlingen de basisvaardigheden in voldoende mate beheersen. Om de aansluiting naar het vervolgonderwijs te verbeteren en leerlingen optimaal mee te laten doen in de samenleving, moeten de prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden omhoog. Het Masterplan basisvaardigheden heeft als doel scholen te ondersteunen met de ontwikkeling van de basisvaardigheden en daarmee de resultaten van leerlingen op de basisvaardigheden aantoonbaar te verbeteren.

Voordat we ingaan op de wijze waarop we de voortgang en resultaten van het Masterplan de komende periode willen volgen, beschrijven we eerst de overkoepelende doelen van het programma en de activiteiten die hieraan bijdragen. Deze informatie vormt het vertrekpunt voor het plan van aanpak (*zie hoofdstuk 3 en verder*).

2.2 **Probleemanalyse**

In de onderstaande paragrafen wordt per basisvaardigheid kort beschreven welke aandachtspunten er op dit moment zijn.

Taal

Taal is een van de vier basisvaardigheden in het Masterplan basisvaardigheden. Het taalonderwijs Nederlands kent vier domeinen: lezen, schrijven, mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing en taalverzorging. De laatste staat in dienst van de drie taalvaardigheden.

Uit onderzoek blijkt dat:

- De streefwaarde voor leesvaardigheid in het po door veel leerlingen niet wordt gehaald. Het niveau 2F voor leesvaardigheid wordt door 50% van de leerlingen in het basisonderwijs en 7% van de leerlingen in het sbo behaald.⁴
- Vanuit alle niveaus leerlingen in het schooljaar 2020/2021 het vo verlieten zonder een voldoende voor Nederlands (vmbo-b: 9%; vmbo-k: 13%; vmbo-g/t: 17%; havo: 18%; vwo: 13%).⁵
- Tijdens de coronapandemie hebben leerlingen minder geleerd dan vergelijkbare groepen leerlingen voor het uitbreken van de pandemie. Dit geldt in het bijzonder voor spelling in het po en Nederlands woordenschat en leesvaardigheid in de onderbouw van het vo.⁶
- De leesmotivatie van leerlingen is laag: een op de vijf 15-jarigen benoemt lezen als een favoriete hobby. Bijna de helft van de 15-jarigen vindt lezen tijdsverspilling.⁷ In het po leest de helft van de leerlingen minder dan 15 minuten per dag in de thuisomgeving.⁸

³ Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., & Van der Velden, R. (2013). *PIAAC 2012: de belangrijkste resultaten*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs i.s.m. het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Universiteit Maastricht: 's Hertogenbosch.

⁴ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.leesvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2020-2021*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

⁵ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

⁶ Ministerie van OCW (2022). *Derde voortgangsrapportage NP Onderwijs*. Ministerie van OCW: Den Haag.

⁷ Dood, C., Gubbels, J. & Segers, P. (2020). *PIISA-2018 De verdieping: Leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid en de relatie daartussen*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands: Nijmegen.

⁸ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.leesvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2020-2021*. Inspectie van het Onderwijs:

Maatschappelijke trends hebben mogelijk invloed op de taalbeheersing van leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan trends zoals minder lezen en schrijven in de vrije tijd en een dalend aantal bibliotheekvestigingen. Leerlingen lezen weliswaar volop korte teksten, bijvoorbeeld berichten op hun smartphone, maar besteden minder tijd aan het geconcentreerd lezen van langere teksten of boeken.⁹

Rekenen

Bij rekenen gaat het om basisvaardigheden die bijdragen aan de gecijferdheid van leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan kennis, vaardigheden en inzichten over getallen en verhoudingen.

Uit onderzoek blijkt dat:

- Veel po-leerlingen alleen het fundamentele niveau voor rekenen halen: aan het eind van het basisonderwijs haalt 32,7% van de leerlingen het streefniveau 1S. In het basisonderwijs is dit 1,8%.¹⁰
- Het wiskundeniveau van 15-jarigen tussen 2003 en 2012 geleidelijk is gedaald. In 2015 daalde de gemiddelde wiskundescore nog iets sterker. In 2018 zet deze daling niet door: de prestaties in dit jaar zijn van een gelijk niveau als de prestaties in 2015.¹¹
- Vanuit alle vo-niveaus verlieten leerlingen in het schooljaar 2020/2021 het vo zonder een voldoende voor wiskunde (vmbo-b: 21%; vmbo-k: 43%; vmbo-g/t: 27%; havo: 18%; vwo: 14%).¹²
- Tijdens de coronapandemie hebben po- en vo onderbouw-leerlingen minder geleerd dan vergelijkbare groepen leerlingen voor het uitbreken van de pandemie.¹³

Burgerschap

Burgerschapsonderwijs gaat over het bijbrengen van kennis over en respect voor de basiswaarden van onze samenleving, de democratische rechtstaat en diversiteit en over de sociale en maatschappelijke competenties die daarvoor nodig zijn.

Uit onderzoek blijkt dat:

- De burgerschapskennis van groep 8-leerlingen sinds 2009 licht is gedaald.¹⁴
- Een meerderheid van de schoolleiders en leerkrachten in het basisonderwijs geeft aan dat het burgerschapsonderwijs op hun school nog verder ontwikkeld moet worden.¹⁵ Sommige scholen hebben nog beperkt zicht op de burgerschapscompetenties van hun leerlingen: drie op de vijf leraren geeft aan de leerresultaten voor burgerschap niet bij te houden.¹⁶
- De kennis van burgerschap en de democratische rechtstaat van vo-leerlingen is gelijk aan het internationale gemiddelde, maar lager dan de kennis van scholieren in landen die op Nederland lijken, zoals België (Vlaanderen) en Denemarken. Ook zijn de verschillen tussen leerlingen in Nederland vaak groter: één op de drie leerlingen heeft veel burgerschapskennis, één op de drie leerlingen (heel) weinig.¹⁷

Ook zijn er geen heldere kerndoelen voor burgerschap. Hierdoor is er variatie in de wijze waarop scholen invulling geven aan hun burgerschapsonderwijs.

Digitale geletterdheid

Onder digitale geletterdheid vallen de domeinen informatievaardigheden, mediawijsheid, ICT-basisvaardigheden en *computational thinking*.

Utrecht.

⁹ Onderwijsraad (2022). *Taal en Rekenen in het vizier*. Onderwijsraad: Den Haag.

¹⁰ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.rekenen-wiskunde einde (speciaal) basisonderwijs 2018-2019*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

¹¹ Gubbels, J., A. van Langen, N. Maassen & Meelissen, M. (2019). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*. Universiteit Twente: Enschede.

¹² Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

¹³ Ministerie van OCW (2022). *Derde voortgangsrapportage NP Onderwijs*. Ministerie van OCW: Den Haag.

¹⁴ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.Burgerschap 2019-2020*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

¹⁵ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.Burgerschap 2019-2020*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

¹⁶ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

¹⁷ Munniksma, A., Dijkstra, A., Veen, I. van der, Ledoux, G., Werfhorst, H. van der, Dam, G. ten (2017). *Burgerschap in het voortgezet onderwijs. Nederland in vergelijkend perspectief*. Amsterdam University Press Universiteit van Amsterdam: Amsterdam.

Uit onderzoek blijkt dat:

- De gemiddelde score voor de digitale geletterdheid van po-leerlingen, naar inschatting van leraren, uitkomt op een 6 (op een schaal van 0 tot en met 10). De laagste score is voor informatievaardigheden (5,6).¹⁸
- De gemiddelde score voor de digitale geletterdheid van vo-leerlingen komt, naar inschatting van docenten, uit op een 5,5. De laagste score wordt gegeven voor *computational thinking* (5,1).¹⁹
- De aandacht voor het onderwerp in de les lijkt nog erg ad hoc. Wel vindt een groot deel van de leraren in het po en vo het belangrijk om hun leerlingen kennis en vaardigheden over digitale geletterdheid bij te brengen.²⁰

Voor digitale geletterdheid geldt dat er geen kerndoelen zijn. Hierdoor kunnen scholen op verschillende manieren invulling geven aan hun onderwijs in digitale geletterdheid.

Samenvatting problematiek

Samenvattend zien we een aantal aandachtspunten, die via het Masterplan basisvaardigheden worden aangepakt:

Figuur 2 Overzicht Masterplan basisvaardigheden²¹

2.3 Doelen en activiteiten

Het Masterplan heeft als doel de beheersing van de basisvaardigheden door leerlingen aantoonbaar te verbeteren. Naast dit maatschappelijke doel, bevat het Masterplan de volgende beleidsdoelstellingen voor taal en rekenen.²² Dit doel wil OCW voor het einde van het schooljaar 2027/2028 bereiken.

¹⁸ ECP (2022). *Monitor Digitale Geletterdheid*. ECP: Den Haag.

¹⁹ ECP (2022). *Monitor Digitale Geletterdheid*. ECP: Den Haag.

²⁰ ECP (2022). *Monitor Digitale Geletterdheid*. ECP: Den Haag.

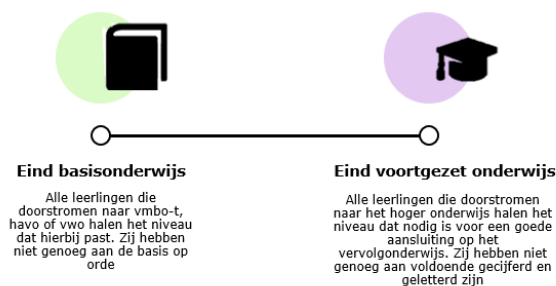
²¹ Zie: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-87e80b67638eac706986d2467ba0dbc854000ea7/pdf>

²² De beleidsdoelen voor digitale geletterdheid en burgerschap worden de komende periode uitgewerkt.

De basis op orde

Aansluiting op orde

Deze beleidsdoelen zijn het vertrekpunt voor dit plan van aanpak en de onderzoeken die in dit verband worden uitgevoerd.

Toelichting Masterplan

Het Masterplan bestaat uit een breed pakket aan maatregelen en activiteiten. Dit pakket valt uiteen in twee hoofdonderdelen:

- Financiële impuls en directe ondersteuning voor scholen via een subsidieregeling
- Beleidsmaatregelen

Financiële impuls en directe ondersteuning voor scholen

Met deze financiële impuls worden scholen op korte en lange termijn gefaciliteerd om gericht te werken aan het verbeteren van de basisvaardigheden.

- Er is een basissubsidie voor scholen ter verbetering van de basisvaardigheden via bewezen effectieve interventies. De basissubsidie kan gebruikt worden voor één of meerdere bewezen effectieve interventies en aan monitoring via valide, genormeerde toetsen.
- Er is een aanvullende subsidie voor scholen, inclusief hulp en expertise van een basisteam.
- Het is de ambitie om te komen tot een structureel instrument om financiële middelen te verdelen onder scholen die dat het meest nodig hebben.

Toelichting subsidieregeling

Via een subsidieregeling worden scholen ondersteund bij het verbeteren van de basisvaardigheden. Deze ondersteuning is tweeledig: scholen kunnen aanspraak maken op een basissubsidie en op een aanvullende subsidie in combinatie met ondersteuning van een basisteam.

Basissubsidie

De basissubsidie richt zich op interventies gebaseerd op praktijkkennis voor het verbeteren van de basisvaardigheden. Passende interventies zijn o.a. activiteiten gericht op extra instructie en onderwijstijd voor leerlingen, effectieve didactiek, professionalisering van het

onderwijspersoneel, klassenmanagement en effectieve leer- en ontwikkelmiddelen. Een school mag de basissubsidie ook gebruiken voor de aanschaf van instrumenten voor het meten van de voortgang van leerlingen. Bijvoorbeeld voor objectieve toetsen of leerlingvolgsystemen die vaardigheidsscores laten zien op het gebied van taal, rekenen of wiskunde.

Aanvullende subsidie - basisteam

Er is ook aanvullende subsidie beschikbaar, in combinatie met ondersteuning van een basisteam. Een basisteam werkt vraaggericht en helpt de school met het maken van een plan ter verbetering van de basisvaardigheden. Ook ondersteunt het team de school bij de uitvoering en verantwoording van interventies.

Meer informatie over de subsidieregeling vindt u op: <https://www.dus-i.nl/subsidies/verbetering-basisvaardigheden>

Beleidsmaatregelen Masterplan: vijf pijlers²³

Het Masterplan is een integraal en duurzaam programma. De aanpak moet er voor zorgen dat leraren toegerust zijn om het beste onderwijs te geven in taal, rekenen, burgerschap en digitale geletterdheid. Via diverse beleidsmaatregelen worden scholen gestimuleerd en gefaciliteerd om dit doel te realiseren. Het Masterplan bestaat uit vijf pijlers.

I. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren

- Sociale partners uren nemen in de cao uren op voor professionalisering op de basisvaardigheden en curriculumherziening.
- Het wetsvoorstel strategisch personeelsbeleid, met eisen voor professionele ontwikkeling, wordt uitgewerkt.
- In aanbod van bij- en nascholing wordt ingezet op taal en rekenen, en het aanbod rond burgerschap en digitale geletterdheid wordt uitgebouwd.

II. Breder gebruik bewezen aanpakken stimuleren

- Om scholen te ondersteunen is het Expertisepunt Burgerschap (EB) in het leven geroepen.
- Er komt een ondersteuningsstructuur digitale geletterdheid, in aanvulling op het bestaande ondersteuningsaanbod en passend bij de behoeften in het veld.
- Samen met leermiddelenmakers wordt een meerjarig onderzoeksprogramma opgestart, met praktische tips ter verbetering van de leermiddelen.
- Er wordt onderzocht welke kwaliteitscriteria we kunnen stellen aan leermiddelen, en hoe we dit inzichtelijk kunnen maken.

III. Aansluiting school en omgeving: versterken van taalomgeving

- Er komen nieuwe BoekStartlocaties in de kinderopvang en nieuwe vestigingen van de Bibliotheek op school po en vmbo, inclusief Caribisch Nederland.
- Succesvolle voorbeelden van samenwerkingen tussen bibliotheken, kinderopvanglocaties en scholen worden verzameld en gedeeld.

IV. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs

- De kerndoelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid worden in 2023 in concept opgeleverd. Vervolgens worden ze beproefd op scholen en voorgelegd aan OCW. Hierna volgt vastlegging in de wet.
- Er worden in 2024 concept examenprogramma's²⁴ voor Nederlands, wiskunde en maatschappijleer opgeleverd. Vervolgens worden de programma's beproefd op scholen. Hierna volgt de uitwerking van schoolexaminering en centrale examinering.

²³ Zie <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-a18f29b2466f5e313d7d43d5390100d3750a9083/pdf> voor een volledige beschrijving van de actielijnen.

²⁴ Naast de genoemde examenprogramma's werkt SLO momenteel ook aan de actualisatie van de natuurwetenschappelijke vakken en moderne vreemde talen. Deze programma's hebben hetzelfde tijdspad als de bovengenoemde examenprogramma's.

- De Inspectie specificeert in haar onderzoekskaders eisen voor basisvaardigheden voor scholen.

V. Basisblik, door monitoring en onderzoek, inclusief scherper toezicht

- Het zicht op de ontwikkeling van de basisvaardigheden wordt op stelselniveau verbeterd. Hiertoe komt er een verplichting om deel te nemen aan peilingsonderzoeken en wordt de deelname aan internationale peilingsonderzoeken uitgebreid.
- Scholen verbeteren de monitoring van prestaties op de basisvaardigheden. Scholen werken hiervoor met erkende leerlingvolgsystemen.
- De inspectie krijgt beter zicht in de klas door versterking van het toezicht.

In de bijlage vindt u een visueel overzicht van de beleidsdoelen en activiteiten.

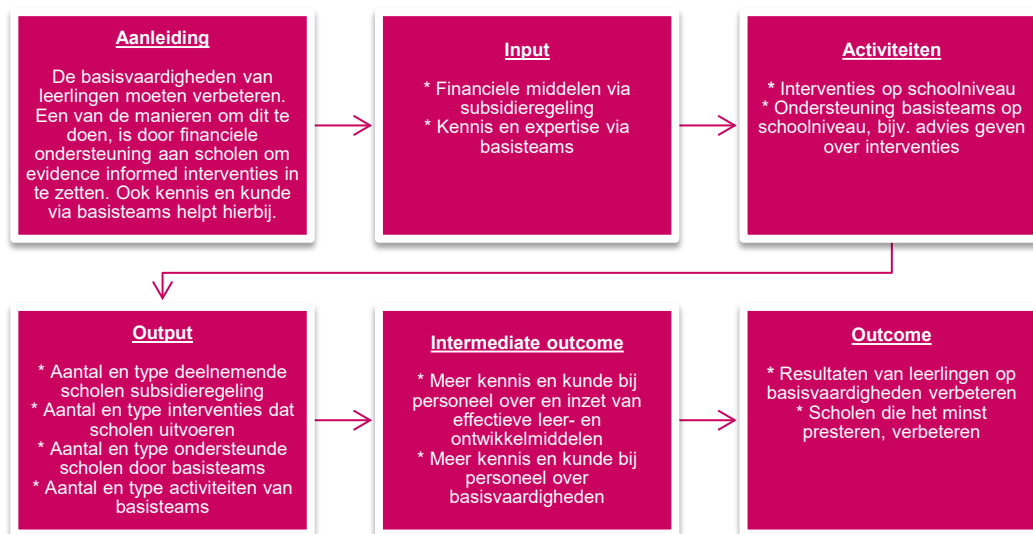
Deze aanpak sluit aan bij de kennis die er op dit moment is over wat wel en niet werkt bij het verbeteren van de basisvaardigheden. Zo concludeerde de IvHO in de Staat van het Onderwijs 2022 dat ook andere landen, waaronder Ierland en Zweden, een verbetering van de basisvaardigheden hebben gerealiseerd. Zij realiseerden dit onder andere door een nauwe samenwerking tussen ministerie, raden, bonden en inspecties. Er werd geïnvesteerd in het versterken van de vakinhoudelijke en didactische expertise van onderwijspersoneel, er werden heldere doelen gesteld, zowel voor individuele scholen als op landelijk niveau, en de vorderingen werden gemonitord en geëvalueerd.²⁵

2.4 **Beleids Theorie**

Op basis van de bovenstaande informatie kunnen we de beleidstheorie voor het Masterplan basisvaardigheden verder expliciteren. Een beleidstheorie is het geheel aan veronderstellingen waar beleid op rust en bevat een beschrijving van het beleid, de doelen, middelen en activiteiten om deze doelen te bereiken, inclusief hun onderlinge samenhang.²⁶

Figuur 3 Beleidstheorie Masterplan basisvaardigheden

Financiële impuls voor scholen

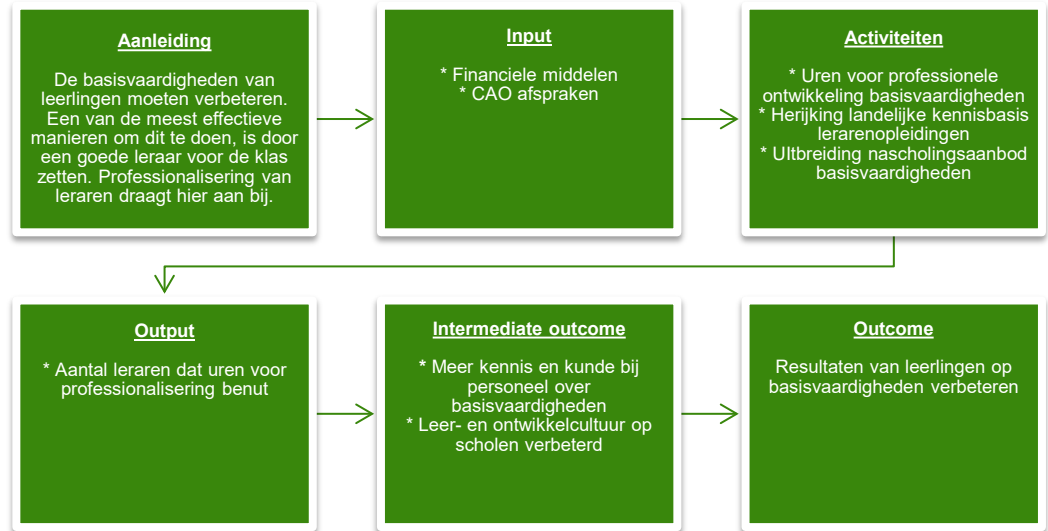

²⁵ Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.*

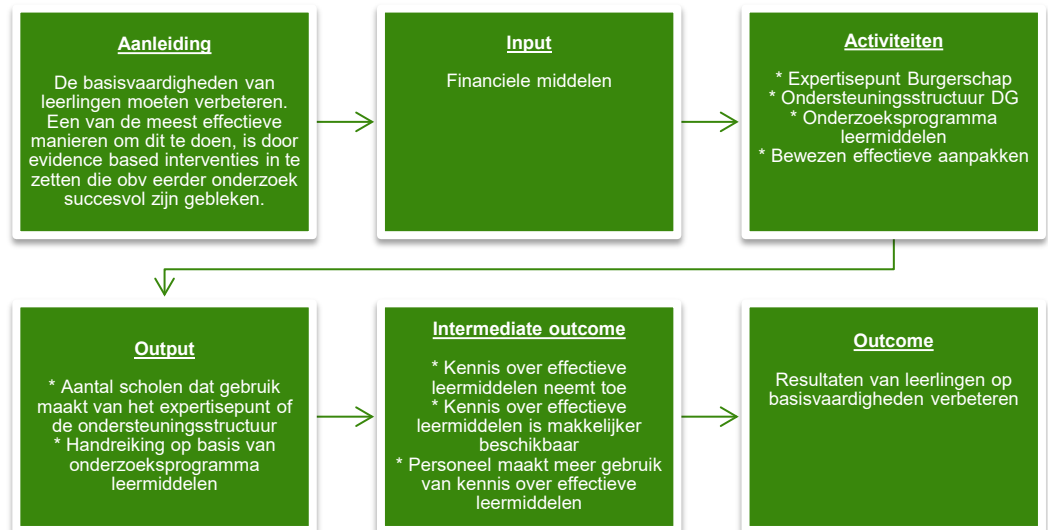
²⁶ De kern van de beleidstheorie wordt over het algemeen weergegeven in de vorm van een pijlenschema waarin de relaties tussen middelen (*inputs*), activiteiten (*throughputs*), prestaties (*outputs*) en de beoogde impact (*outcomes*) visueel worden getoond in de vorm van een doelenboom.

Beleidsmaatregelen

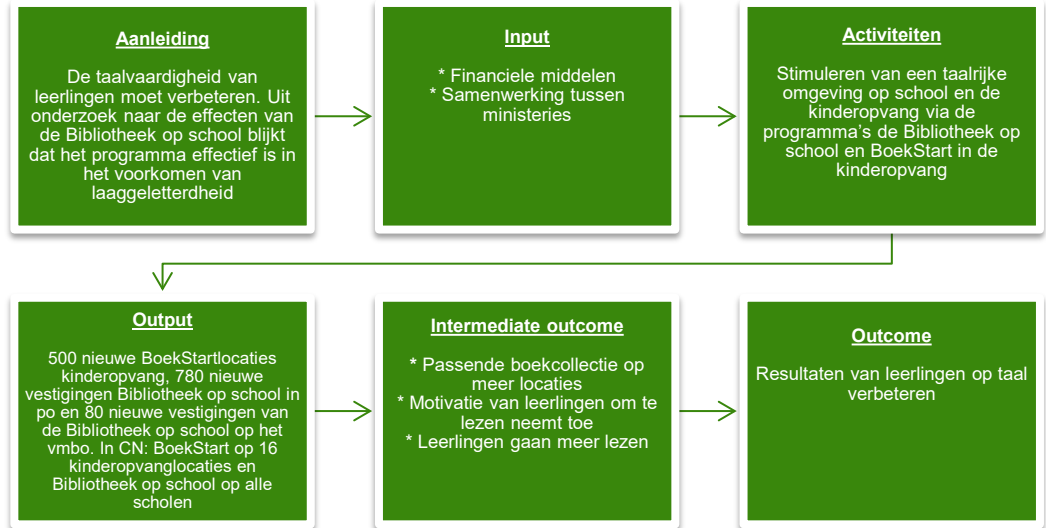
Pijler I. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren

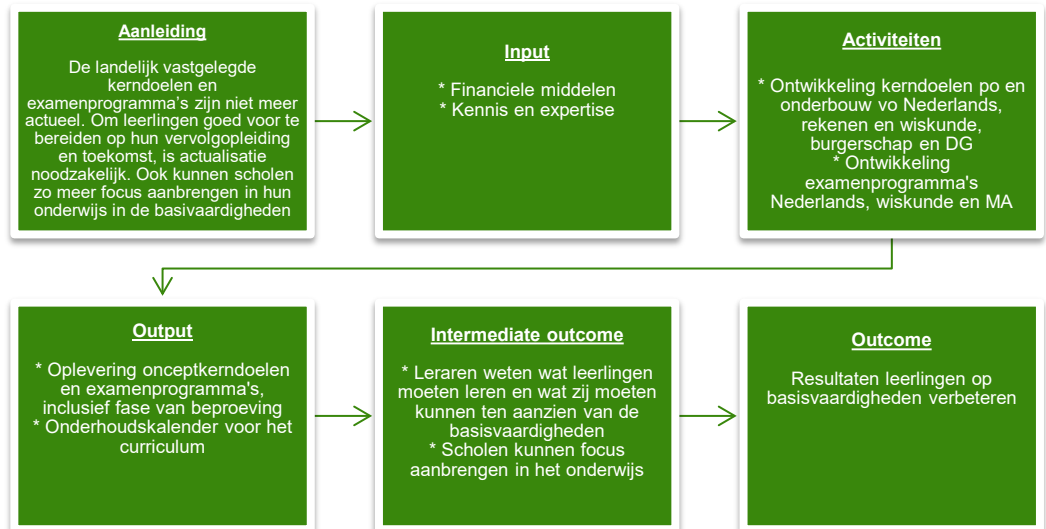
Pijler II. Breder gebruik bewezen aanpakken stimuleren

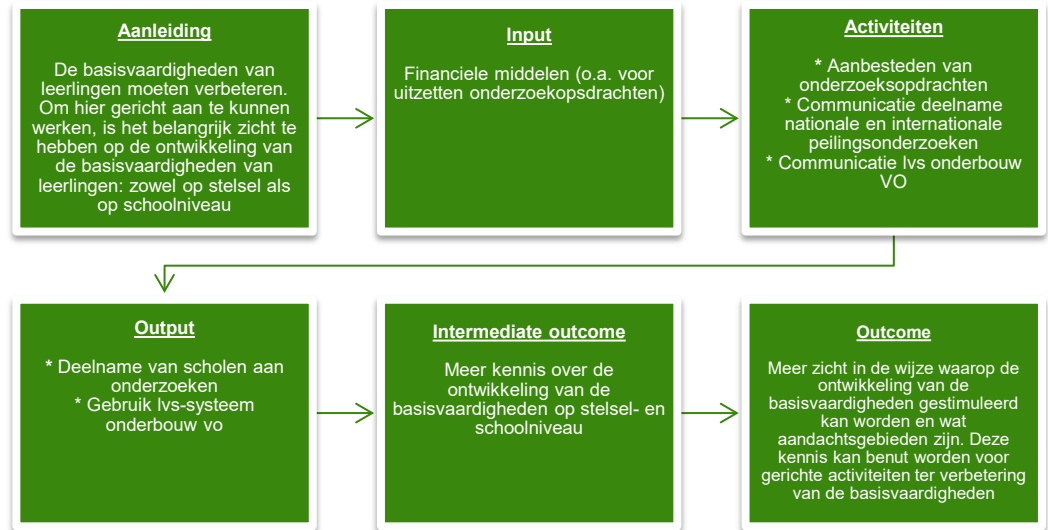
Pijler III. Aansluiting school en omgeving: versterken van taalomgeving

Pijler IV. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs

Pijler V. Beter zicht door monitoring en onderzoek

3 Financiële impuls en ondersteuning scholen

3.1 Inleiding

Via een subsidieregeling worden scholen ondersteund bij het verbeteren van de basisvaardigheden. Deze ondersteuning is tweeledig: scholen kunnen aanspraak maken op een basissubsidie en een aanvullende subsidie in combinatie met ondersteuning van een basisteam.

Structurele financiering

OCW werkt aan structurele financiering voor het versterken van de basisvaardigheden. Voor deze bekostiging wordt een nieuw financieringsinstrument ontwikkeld. Tot deze nieuwe bekostigingsmogelijkheid er is, wordt de subsidieregeling voortgezet. Op deze manier kunnen scholen ook de komende periode gericht werken aan het verbeteren van de basisvaardigheden.

Via verschillende onderzoeken wordt de uitvoering en het effect van de subsidieregeling onderzocht. De meerjarige implementatiemonitor geeft met name inzicht in de implementatie van de subsidieregeling door scholen en het proces dat zij doorlopen. Welke interventies kiezen zij met de middelen? Wat gaat goed? En wat kan beter? Via het effectonderzoek wordt onderzocht wat de resultaten van de subsidieregeling zijn en in hoeverre de leerprestaties van leerlingen op de basisvaardigheden verbeteren.

3.2 Overzicht

Doel	De implementatiemonitor en het effectonderzoek bieden zicht op de implementatie en het effect van de extra financiële impuls voor scholen via de subsidieregeling 'Verbetering basisvaardigheden' en ondersteuning door basisteams. De onderzoeken geven inzicht in de uitvoering in de praktijk, zodat het instrumentarium zo nodig kan worden bijgesteld.
Onderzoeksvragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe verloopt de implementatie van de subsidieregeling op scholen?2. In welke mate worden de doelstellingen van de subsidieregeling bereikt? <p>In de toelichting in paragraaf 3.3 vindt u een uitgebreide toelichting op de onderzoeksvragen die centraal staan in beide onderzoeken.</p>
Indicatoren	<p>De implementatiemonitor biedt inzicht in de volgende indicatoren:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Het aandeel scholen met een onvoldoende of zeer zwak oordeel van de IvHO dat gebruik maakt van de subsidieregeling. <p>Het effectonderzoek biedt inzicht in de volgende indicatoren:</p> <ol style="list-style-type: none">1. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van po-leerlingen op begrijpend lezen en spelling.2. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van onderbouw vo-leerlingen op Nederlands leesvaardigheid en woordenschat.3. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van po-leerlingen op rekenen-wiskunde.

	4. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van onderbouw vo-leerlingen op rekenen en wiskunde.
Bronnen	De implementatiemonitor en het effectonderzoek bestaan uit gegevens uit verschillende databestanden en deelonderzoeken, zoals: <p>1. Meerjarige implementatiemonitor Analyse activiteitenplannen Continue terugkoppeling basisteams Tien scholen in beeld Meerjarig implementatiemonitor met vragenlijstonderzoek en casestudies</p> <p>2. Effectonderzoek Meerjarig effectonderzoek</p>

3.3 Toelichting bronnen

3.3.1 *Activiteitenplannen van scholen*

Scholen die subsidie ontvangen, dienen een activiteitenplan in te leveren bij DUS-I. Het activiteitenplan²⁷ omvat een omschrijving van:

- De interventies die uitgevoerd gaan worden.
- Een toelichting op de keuze voor deze interventies.
- De doelen die nagestreefd worden.
- De doelgroep waarop de interventies zich richten.
- De wijze waarop gevolgd wordt wat de opbrengsten van de interventies zijn.

Deze informatie wordt geanalyseerd en benut voor de opzet van de implementatiemonitor, die meer inzicht geeft in het proces dat scholen doorlopen bij de keuze voor en uitvoering van interventies, de wijze waarop de scholen invulling geven aan deze interventies en de succes- en knelpunten die zij ervaren.

3.3.2 *Continue terugkoppeling basisteams*

De basisteams werken vraaggericht en helpen de school met het maken van een plan voor verbetering van de basisvaardigheden. Daarnaast ondersteunen de basisteams scholen bij de uitvoering van interventies en de verantwoording. Omdat de basisteams dagelijks actief zijn in de school, doen zij veel inzichten op die relevant zijn voor de monitoring en evaluatie van de subsidieregeling. Deze inzichten worden tijdens de looptijd van de subsidieregeling op een gestructureerde wijze verzameld en geanalyseerd, zodat doorlopend zicht is op de ervaringen en inzichten van de basisteams.

3.3.3 *Tien scholen in beeld*

Vooruitlopend op het meerjarige implementatieonderzoek worden tien scholen intensief gevolgd. Dit geeft op korte termijn inzicht in de keuzes van scholen, de succesfactoren en belemmeringen die scholen ervaren en de opbrengsten die zij zien. Dit geldt in ieder geval voor de prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden, maar kan ook gaan over opbrengsten bij bijvoorbeeld het personeel.

3.3.4 *Meerjarig implementatieonderzoek*

Middels dit onderzoek wil OCW meer inzicht krijgen in de implementatie van de subsidieregeling door scholen. Dit biedt een actueel beeld van de uitvoering van de subsidieregeling, de gekozen interventies en besteding van de middelen, het proces dat scholen doorlopen, de succesfactoren

²⁷ Zie <https://www.dus-i.nl/documenten/publicaties/2022/11/11/activiteitenplan-verbetering-basisvaardigheden> voor het hele activiteitenplan.

en knelpunten die scholen ervaren en de ervaren opbrengsten. In het implementatieonderzoek staan de volgende vragen centraal:

1. *Ingelote scholen*
Welke scholen maken gebruik van de subsidieregeling?
Welke kenmerken hebben deze scholen?
2. *Proces op scholen*
Hoe beslissen scholen welke interventies zij inzetten?
Hoe betrekken scholen het team bij hun interventiekeuze?
Is er instemming van de MR voor de interventiekeuze?
3. *Interventiekeuze & uitvoering*
Welke interventies uit de menukaart zetten scholen in?
Met welk doel zetten scholen deze interventies in?
Op welke leerlingen hebben deze interventies betrekking?
Welke personen uit het team zijn betrokken bij de uitvoering van interventies?
Met welke partijen wordt samengewerkt om interventies uit te voeren?
In hoeverre zijn scholen in staat om interventies uit te voeren?
In hoeverre slagen scholen er in het subsidiebedrag te besteden aan interventies?
4. *Ervaringen van scholen*
Hoe tevreden zijn scholen met de uitvoering van interventies?
Hoe brengen scholen de opbrengsten van interventies in kaart?
Welke opbrengsten op de basisvaardigheden merken scholen als gevolg van de interventies?
Welke nevenopbrengsten merken scholen als gevolg van de interventies?
In hoeverre sluiten deze opbrengsten aan op de vooraf gestelde doelen?
Welke succesfactoren en knelpunten ervaren scholen bij de uitvoering van interventies?
In hoeverre worden interventies gecontinueerd na afloop van de subsidieperiode?
5. *Ondersteuning basisteam*
Welke activiteiten voeren de basisteams uit?
Maken scholen met ondersteuning van een basisteam andere keuzes in de inzet van het subsidiebedrag dan scholen die geen ondersteuning ontvangen?
Hoe tevreden zijn scholen over de ondersteuning van het basisteam?

De activiteitenplannen dienen als uitgangspunt voor het meerjarig implementatieonderzoek. Deze informatie wordt aangevuld met informatie uit vragenlijstonderzoek en casestudies. Waar het vragenlijstonderzoek ons feitelijke informatie geeft over de implementatie, bieden de casestudies meer kwalitatieve (context)informatie om de feitelijke informatie beter te kunnen duiden. In beide gevallen wordt onderscheid gemaakt tussen de ervaringen van scholen die al dan niet ondersteuning van een basisteam ontvangen, zodat we ook de toegevoegde waarde van de ondersteuning van een basisteam in kaart kunnen brengen. Op dit moment zijn er twee tranches van de subsidieregeling: de regeling 'Verbetering basisvaardigheden 2022' en 'Verbetering basisvaardigheden 2023'. Tijdens de looptijd van elke tranche zal twee keer een vragenlijst verstuurd worden aan de deelnemende scholen: een halverwege de looptijd en een na afloop van de looptijd van de subsidieregeling.

3.3.5

Effectonderzoek

Het effectonderzoek richt zich op de kwantitatieve effecten van de subsidieregeling in het algemeen en de prestaties op de basisvaardigheden in het bijzonder. Centraal staat de vraag in hoeverre en op welke manier de subsidieregeling bijdraagt aan het realiseren van het doel, namelijk: een verbetering van de prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden. In dit kader wordt specifiek gekeken naar de aanvullende impact van de ondersteuning van een basisteam op het bieden van financiële ondersteuning via een subsidieregeling. Daarnaast wordt via het effectonderzoek verkend in hoeverre de subsidieregeling neveneffecten als gevolg heeft.

Aangezien het vaak enige tijd duurt voordat er een duidelijke ontwikkeling in de leerprestaties te zien is, richt het effectonderzoek zich expliciet op de langere termijn. Het implementatieonderzoek biedt wel eerder inzicht in de *ervaren* opbrengsten van de

subsidiereregeling. Voor het effectonderzoek wordt onder andere gebruik gemaakt van lvs-data om de prestaties van leerlingen in kaart te brengen. In het effectonderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. In welke mate worden de doelstellingen van de subsidiereregeling bereikt?
 - a. Welke impact heeft het ontvangen van een basissubsidie op de ontwikkeling van de basisvaardigheden van leerlingen?
 - b. Wat is de impact van het krijgen van een aanvullende subsidie en ondersteuning door een basisteam op de ontwikkeling van de basisvaardigheden van leerlingen?
2. In welke mate is het bereiken van de doelstellingen toe te schrijven aan de inzet van de subsidiereregeling?
 - a. In hoeverre heeft de aanvullende subsidie en het basisteam toegevoegde waarde ten opzichte van de basissubsidie?

4 Beleidsmaatregelen Masterplan basisvaardigheden

4.1 Inleiding

Het Masterplan basisvaardigheden heeft als doel de resultaten van leerlingen op de basisvaardigheden aantoonbaar te verbeteren. Om dit te realiseren, wordt gewerkt met vijf pijlers. Elke pijler van het Masterplan bevat een of meerdere maatregelen. In dit hoofdstuk staan de maatregelen uit deze pijlers centraal.

Om de voortgang en resultaten van de pijlers te volgen, maken we gebruik van de inzichten uit verschillende onderzoeken. Deze onderzoeken geven samen een beeld van de wijze waarop invulling gegeven wordt aan de pijlers en de resultaten die behaald worden. In de onderstaande paragrafen wordt meer in detail ingegaan op deze onderzoeken.

4.2 Pijler I. Beter gebruik van bewezen aanpakken

Doel	Deze onderzoeken bieden meer inzicht in de implementatie van de maatregelen uit <i>pijler 1. Beter gebruik van bewezen aanpakken</i> . Waar mogelijk, wordt ook ingegaan op de resultaten en effecten van deze maatregelen.
Onderzoeksvragen	Ondersteuningsstructuur burgerschap en digitale geletterdheid 1. Hoe ziet de ondersteuningsstructuur voor scholen er in de praktijk uit? 2. In welke mate maken scholen gebruik van de ondersteuningsstructuur? 3. Hoe tevreden zijn scholen over de ondersteuningsstructuur? 4. Welke opbrengsten merken scholen als gevolg van de ondersteuningsstructuur? Inzet van effectieve leer- en ontwikkelmiddelen 1. Wat is er bekend over kwaliteitscriteria van leermiddelen? 2. Wat is er bekend over effectieve toepassing van leermiddelen in de klas?
Indicator	Het aantal scholen dat gebruik maakt van de ondersteuningsstructuur voor burgerschap en digitale geletterdheid.
Bronnen	Dit deel van het plan van aanpak bestaat uit diverse deelonderzoeken, zoals: 1. Ondersteuningsstructuur Monitorings- en evaluatieonderzoek Expertisepunt Burgerschap Monitorings- en evaluatieonderzoek Expertisepunt Digitale Geletterdheid 2. Inzet van effectieve leer- en ontwikkelmiddelen Reviewstudie

4.2.1 Toelichting bronnen

Ondersteuningsstructuur burgerschap

Het Expertisepunt Burgerschap bestaat uit vier partijen, die hun krachten hebben gebundeld: Stichting School en Veiligheid, Kennispunt MBO Burgerschap, SLO en ProDemos. Zij ondersteunen leraren, schoolleiders, besturen en lerarenopleiders sinds 1 juli 2022 onder andere met kennisbijeenkomsten, een overzicht van aanpakken en methodes en professionaliseringsaanbod. Een helpdesk van het EB stelt scholen in staat vragen te stellen over hun specifieke situatie. Het EB heeft de opdracht om de kwaliteit en impact van het EB te monitoren. In dit onderzoek wordt in ieder geval ingegaan op de mate waarin scholen gebruik maken van de activiteiten van het EB, hoe tevreden zij zijn over deze activiteiten en welke opbrengsten zij in de praktijk ervaren.

Ondersteuningsstructuur digitale geletterdheid

In 2023 wordt gestart met het ontwikkelen van het Expertisepunt Digitale Geletterdheid (EDG). Het EDG zal onder andere bestaan uit een centrale website, waar informatie over digitale geletterdheid te vinden is, en een loket, waar scholen vragen kunnen stellen. Ook stimuleert het EDG kennisdeling en samenwerking in de sector, bijvoorbeeld door workshops en netwerksessies. Ook de kwaliteit en impact van het EDG zal tijdens de looptijd van het Masterplan gevolgd worden. In dit onderzoek wordt in ieder geval ingegaan op de mate waarin scholen gebruik maken van de activiteiten van het EDG, hoe tevreden zij zijn over deze activiteiten en welke opbrengsten zij in de praktijk ervaren.

Inzet van effectieve leermiddelen

Kennis over de effectiviteit van leermiddelen moet voor iedereen toegankelijk zijn. Daarom wordt onderzocht wat op basis van eerdere onderzoeken bekend is over kwaliteitscriteria voor effectieve leermiddelen. Met een reviewstudie wordt in kaart gebracht welke kwaliteitscriteria voor leermiddelen in wetenschappelijk onderzoek voorkomen en hoe leermiddelen effectief toegepast kunnen worden in de klas. Indien uit de reviewstudie blijkt dat kennis hierover ontbreekt, kan aanvullend onderzoek naar kwaliteitscriteria van leermiddelen uitgevoerd worden. De uitkomsten van beide fases moeten uiteindelijk leiden tot een kwaliteitskader. Dit kwaliteitskader moet: a) uitgeverijen helpen om hun leermiddelen effectiever te maken door inzicht in wetenschappelijk bewezen effectieve criteria en b) leraren helpen om bij het inkoopproces leermiddelen te beoordelen op wetenschappelijke effectiviteit.

4.3 Pijler 2. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren

Doel	Dit onderdeel biedt meer inzicht in de implementatie van de maatregelen uit <i>pijler 2. Extra tijd en ruimte voor kwalitatief goede leraren</i> .
Bronnen	1. Stelselonderzoek Inspectie van het Onderwijs naar professionaliseringsactiviteiten van onderwijsprofessionals. ²⁸ 2. Cao po en cao vo

4.3.1 Toelichting bronnen

Stelselonderzoek professionaliseringsactiviteiten

De Inspectie van het Onderwijs voert in 2023 een stelselonderzoek uit naar professionaliseringsactiviteiten van onderwijsprofessionals. Door dit onderzoek ontstaat meer zicht op de activiteiten die leraren uitvoeren om zichzelf professioneel te ontwikkelen, of en hoe de professionaliseringsactiviteiten aansluiten bij de behoeften van het individu, het team, de instelling en bij de kernfuncties het onderwijs, en hoe leraren deze activiteiten ervaren.²⁹

²⁸ Zie <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/themaonderzoeken/themaonderzoeken-primair-onderwijs> voor meer informatie.

²⁹ Zie <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/themaonderzoeken/themaonderzoeken-primair-onderwijs> voor meer informatie.

Onderwijsakkoord 'Samen voor het beste Onderwijs'

In het onderwijsakkoord 'Samen voor het beste Onderwijs' hebben de sociale partners en OCW afgesproken dat er extra tijd en geld komt voor leraren om hun professionaliteit, kennis en kunde op het vlak van de basisvaardigheden op peil te houden en te verhogen. Hier zijn in zowel de cao po als cao vo afspraken over gemaakt. De sociale partners zien toe op de naleving van deze afspraak in de praktijk.

4.4 Pijler 3. Aansluiting school en omgeving: versterken van de taalomgeving

Doel	Deze onderzoeken bieden meer inzicht in de implementatie van de maatregelen uit <i>pijler 3. Versterken van de taalomgeving</i> . Waar mogelijk, wordt ook ingegaan op de resultaten en effecten van deze activiteiten.
Onderzoeksvragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe ontwikkelt het aantal Bibliotheken op School en BoekStartlocaties in Europees en Caribisch Nederland zich?2. Hoe zien Bibliotheken op school en BoekStartlocaties er in de praktijk uit?3. Hoe tevreden zijn betrokken partijen (scholen, bibliotheken etc.) over de Bibliotheek op school en BoekStartlocaties?4. Welke opbrengsten merken betrokken partijen als gevolg van de Bibliotheek op school en BoekStartlocaties?
Indicator	Het aantal Bibliotheken op School en BoekStartlocaties in Europees en Caribisch Nederland.
Bronnen	Monitor Bibliotheek op school en BoekStartLocaties

4.4.1 Toelichting bronnen

Monitor Bibliotheek op school en BoekStart

De Bibliotheek op school stimuleert kinderen en jongeren om meer te lezen. Dat gebeurt met leesconsulenten, met inspirerende boeken en een (digitale) leesomgeving. BoekStart is een programma dat het lezen met kinderen van 0-4 jaar wil bevorderen. Er komen er 500 nieuwe BoekStartlocaties in de kinderopvang, 780 nieuwe vestigingen van de Bibliotheek op school in het po en 80 nieuwe vestigingen van de Bibliotheek op school in het vmbo. Ook in Caribisch Nederland wordt op 16 kinderopvangvestigingen gestart met BoekStart en komt er een vestiging van de Bibliotheek op school op alle zestien scholen.

Stichting Lezen voert jaarlijks een monitoringsonderzoek uit waarmee in kaart wordt gebracht welke activiteiten op de Bibliotheek op School en BoekStartlocaties worden georganiseerd.³⁰ In dit onderzoek wordt ook ingegaan op het leesplezier en de leesfrequentie van kinderen en de relatie tussen leesplezier, leesfrequentie, bibliotheekbezoek en leesbevorderende activiteiten op school. Dit onderzoek wordt de komende jaren voortgezet, en wordt, waar mogelijk, uitgebreid met nieuwe vragen.

4.5 Pijler 4. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs

Doel	Deze onderzoeken bieden meer inzicht in de implementatie van de maatregelen uit <i>pijler 4. Duidelijke opdracht aan het funderend onderwijs</i> .
Onderzoeksvragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe verloopt het aanpassen van de kerndoelen en examenprogramma's?2. Hoe verloopt de fase van beproeving op scholen?
Bronnen	Monitoring fase van beproeving kerndoelen en examenprogramma's

³⁰ Zie bijvoorbeeld: https://pro.debibliotheekopschool.nl/dam/monitor/20221123_landelijke-analyse-monitor-boekstart-dbos-po-en-vo-2021.pdf

4.5.1 *Toelichting bronnen*

Fase van beproeving kerndoelen

De kerndoelen brengen in kaart wat leerlingen moeten kennen en kunnen na het doorlopen van het curriculum in het po en de onderbouw van het vo. De huidige kerndoelen zijn onvoldoende actueel en ruim geformuleerd. OCW heeft SLO daarom de opdracht gegeven om samen met het onderwijsveld de kerndoelen voor Nederlands, rekenen en wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid te actualiseren.

Nadat de conceptkerndoelen bekend zijn, volgt een fase waarin zij getoetst worden op bruikbaarheid (uitvoerbaarheid) in de schoolpraktijk. Er wordt gevolgd hoe deze fase van beproeving verloopt, in hoeverre de conceptkerndoelen uitvoerbaar zijn in de schoolpraktijk en welke lessen hieruit te trekken zijn.

Fase van beproeving examenprogramma's

Actuele examenprogramma's dragen bij aan een goede doorstroom naar vervolgonderwijs en tussen schoolsoorten en leerwegen. Ook bereiden ze leerlingen beter voor op hun plek in de maatschappij. Er vindt onder andere een actualisatie plaats van de examenprogramma's voor Nederlands, wiskunde en maatschappijleer. Na deze actualisatie volgt een fase van beproeving op scholen. Er wordt gevolgd hoe deze pilotfase verloopt, in hoeverre de concept examenprogramma's uitvoerbaar zijn in de schoolpraktijk en welke lessen hieruit te trekken zijn.

5 Monitor basisvaardigheden

5.1 Inleiding

Het Masterplan ondersteunt scholen met de ontwikkeling van de basisvaardigheden en wil daarmee de resultaten van leerlingen op deze vaardigheden aantoonbaar verbeteren. Via de onderzoeken die in de voorgaande hoofdstukken zijn beschreven, krijgen we meer inzicht in de uitvoering van de activiteiten uit het Masterplan en de opbrengsten van het programma.

Ook los van de activiteiten uit het Masterplan is het nodig goed zicht te hebben op de ontwikkeling van de basisvaardigheden. De monitor basisvaardigheden brengt daarom jaarlijks de ontwikkeling van de basisvaardigheden in beeld. In hoeverre halen leerlingen een hoger vaardigheidsniveau? En in hoeverre zien we verschillen in de ontwikkeling van de basisvaardigheden tussen groepen leerlingen?

5.2 Overzicht

Doel	De monitor basisvaardigheden geeft op stelselniveau inzicht in de (ontwikkeling van de) prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden. We kijken daarvoor niet alleen naar gemiddelden, maar ook naar verschillen tussen groepen leerlingen en scholen.
Relatie met Staat van het Onderwijs	Naast het toezicht op schoolbesturen en scholen kijkt de IvhO ook naar het onderwijsstelsel als geheel. De IvhO rapporteert in dit kader over de ontwikkeling, in het bijzonder van de kwaliteit, van het onderwijs. Dit doen zij onder andere in de Staat van het Onderwijs. Omdat het in het kader van het Masterplan belangrijk is zo snel als mogelijk te beschikken over kennis over (de ontwikkeling van de) basisvaardigheden, is ervoor gekozen om in het najaar ook een beknopte monitor basisvaardigheden te publiceren. Deze monitor is aanvullend op de publicatie van de Staat van het Onderwijs in mei en zal focussen op de ontwikkeling van de basisvaardigheden.
Onderzoeksvragen	<ol style="list-style-type: none">1. Hoe ontwikkelen de prestaties van leerlingen op de basisvaardigheden zich?2. In hoeverre zien we verschillen tussen groepen leerlingen (o.a. naar geslacht, onderwijssoort, SES) in de ontwikkeling van de basisvaardigheden?3. In hoeverre zien we verschillen tussen groepen scholen (o.a. naar omvang, regio, achterstandsscore) in de ontwikkeling van de basisvaardigheden?
Indicatoren	<ol style="list-style-type: none">1. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van po-leerlingen op begrijpend lezen en spelling.2. Het aandeel leerlingen dat aan het einde van het po het fundamentele niveau / streefniveau voor lezen en taalverzorging heeft behaald.3. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van vo-leerlingen op Nederlands leesvaardigheid en woordenschat.4. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van po-leerlingen op rekenen-wiskunde.5. Het aandeel leerlingen dat aan het einde van het po het fundamentele niveau / het streefniveau voor rekenen heeft behaald.

	6. De (ontwikkeling van het) vaardigheidsniveau van vo-onderbouw leerlingen op rekenen en wiskunde.	
Bronnen	De monitor basisvaardigheden maakt gebruik van diverse databestanden en onderzoeken, zoals:	
	LVS-gegevens	NCO (po) en Stichting Cito (vo)
	Eindtoets po	DUO
	SE en CE	DUO
	Peil.onderwijs	IvhO
	PIRLS en TIMMS	International Association for the Evaluation of Educational Achievement
	PISA	OECD
	ICILS	International Association for the Evaluation of Educational Achievement
	ICCS	Cito, GION Rijksuniversiteit Groningen, Hogeschool van Amsterdam, Kohnstamm Instituut en Universiteit van Amsterdam

5.3 Toelichting bronnen

5.3.1

lvs-gegevens

Basisscholen werken verplicht met een leerlingvolgsysteem (lvs). Hiermee houdt een school de vorderingen en resultaten van leerlingen en groepen bij. Dit gebeurt in ieder geval voor Nederlandse taal en rekenen-wiskunde. Ook in de onderbouw van het vo werkt een deel van de scholen met een lvs-systeem. Doordat scholen gebruik maken van genormeerde toetsen zijn de prestaties over de tijd heen vergelijkbaar. Een analyse van lvs-data biedt OCW daarom relevante inzichten over de leerprestaties van leerlingen voor en tijdens de looptijd van het Masterplan.

OCW heeft NCO (po) en Stichting Cito (onderbouw vo) in het kader van het NP Onderwijs eerder gevraagd om landelijke rapportages op te stellen. Het gaat om gegevens over begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde in het po. In het vo is informatie beschikbaar voor de domeinen leesvaardigheid Nederlands en Engels, woordenschat Nederlands en Engels en rekenen en wiskunde voor de leerjaren 1 t/m 3. Waar mogelijk, wordt onderscheid gemaakt naar leergebied/domein en jaar, naar leerlingkenmerken (zoals de opleiding van ouders, geslacht en etniciteit) en schoolkenmerken (zoals de achterstandsscore en omvang van een school). In het kader van het Masterplan wordt beide organisaties gevraagd deze analyses voort te zetten.

5.3.2

Eindtoets

Leerlingen in het basisonderwijs maken aan het eind van groep 8 een eindtoets (wordt: doorstroomtoets). De eindtoets is een belangrijk markeermoment voor leerlingen en geeft ons inzicht in de leerprestaties van leerlingen aan het einde van het po. DUO beschikt over een scala aan cijfers over de eindtoets. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen groepen leerlingen (o.a. geslacht, onderwijsscore) en scholen (o.a. regio en stedelijkheid).

5.3.3

Eindexamens vo

Voor leerlingen in het vo is het eindexamen een belangrijk markeermoment. Gegevens over de examens geven ons meer inzicht in de leerprestaties van leerlingen aan het eind van het vo. DUO brengt jaarlijks de examenresultaten in beeld. Omdat dit ieder schooljaar gebeurt, ontstaat er een historisch beeld.

Stichting Cito heeft de afgelopen periode een normhandhavingsonderzoek uitgevoerd. In dit onderzoek worden de verschillen in moeilijkheidsgraad van examens uit opeenvolgende jaren en de vaardigheidsontwikkeling van de examenpopulatie in kaart gebracht. Omdat dit onderzoek ook relevant is in het kader van het Masterplan, wordt verkend of dit onderzoek de komende periode opnieuw uitgevoerd kan worden.

5.3.4 *Schoolloopbanen*

Naast gegevens over de eindtoets en het eindexamen beschikt DUO ook over gegevens over de schoolloopbanen van leerlingen. Te denken valt aan gegevens over leerlingen die blijven zitten, de verdeling van leerlingen over schoolsoorten in het vo, op- en afstroom en de verblijfsduur van leerlingen. DUO analyseert deze gegevens voor de monitoring van het NP Onderwijs, waarbij de schoolloopbanen van leerlingen die tijdens de coronapandemie in het funderend onderwijs zaten worden gevolgd. Deze cohorten worden vergeleken met leerlingen voor het uitbreken van de pandemie. Dit is relevante contextinformatie voor de monitor basisvaardigheden.

5.3.5 *Peil. onderwijs*

Peil. onderwijs is het geheel van periodieke peilingsonderzoeken in het po, (v)so en vo. De lvhO voert de regie over deze peilingen. De peilingsonderzoeken bieden inzicht in wat leerlingen kennen en kunnen. Er zijn peilingsonderzoeken beschikbaar over:

- leesvaardigheid
- schrijfvaardigheid
- mondelinge taalvaardigheid
- taal en rekenen
- rekenen en wiskunde
- burgerschap
- digitale geletterdheid

De peilingsonderzoeken hebben een wisselende frequentie. Op <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/uitgevoerde-en-komende-peilingsonderzoeken> vindt u een actueel overzicht van de geplande peilonderzoeken. De peilingsonderzoeken hebben als voordeel dat zij vaak een breed beeld schetsen van de basisvaardigheden. Denk bijvoorbeeld aan schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid. Zij bieden ons daarmee aanvullend inzicht in de ontwikkeling van de basisvaardigheden bij leerlingen.

5.3.6 *Internationale onderzoeken*

PISA is internationaal vergelijkend onderzoek dat de vaardigheden en kennis van 15-jarigen in wiskunde, natuurwetenschappen en lezen test. Leerlingen vullen ook een vragenlijst in over zichzelf en hun school. Deze informatie helpt bij het verklaren van verschillen in prestaties tussen groepen leerlingen en/of landen. Ongeveer 80 landen, waaronder Nederland, nemen deel aan PISA. Het onderzoek staat onder toezicht van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

TIMSS meet wereldwijd de ontwikkeling van exacte vakken, zoals rekenen-wiskunde, in groep 6 van het basisonderwijs. TIMSS geeft niet alleen een beeld van de ontwikkeling van het onderwijsniveau per land, maar maakt het ook mogelijk om landen met elkaar te vergelijken. PIRLS is een internationaal vergelijkend onderzoek naar begrijpend lezen bij leerlingen uit groep 6 van het basisonderwijs. Met PIRLS wordt onder andere informatie verzameld over het begrijpend leesniveau van leerlingen en het lees- en schoolcurriculum.

ICILS is een internationaal vergelijkend onderzoek naar computer- en informatievaardigheden (zoeken, selecteren en beoordelen van informatie) onder 14-jarigen. Een steekproef van leerlingen krijgt een test waarin de computer- en informatievaardigheden worden getoetst, inclusief onderzoekende, creërende, participerende en communicatieve vaardigheden. Met

vragenlijsten voor leerlingen, docenten, directies en ICT-coördinatoren wordt vervolgens onderzocht in welke context de computer- en informatiegeletterdheid van leerlingen wordt ontwikkeld.

ICCS onderzoekt de burgerschapscompetenties van jongeren en het burgerschapsonderwijs op scholen. Ook wordt de relatie tussen kenmerken van scholen en de burgerschapskennis, -houding en -vaardigheden van leerlingen onderzocht. In 2020 maakte het Nederlandse onderzoek geen deel uit van het internationale ICCS onderzoek. Om een vergelijking met eerdere onderzoeken mogelijk te maken, is wel (een deel van) hetzelfde instrumentarium toegepast.

Een blik op de Nederlandse positie in internationale onderwijsrankings

Uit recent onderzoek van het CPB blijkt dat internationaal peilingsonderzoek niet altijd een accurate graadmeter is voor onderwijsprestaties. Dit komt doordat verschillende problemen de score en positie van een land kunnen beïnvloeden:

1. Veranderingen in de afnamemodus, zoals de overstap van papieren naar digitale toetsing, pakken voor sommige landen gunstiger uit dan voor andere. Dit maakt een vergelijking van scores over de tijd en tussen landen lastiger.
2. De uitvoerende organisaties voeren soms veranderingen en verbeteringen door in de statistische methoden. Dergelijke aanpassingen komen de betrouwbaarheid van de cijfers in de nieuwe peiljaren ten goede, maar maken een vergelijking met eerdere peiljaren lastiger.
3. De uitvoerende organisaties herzien het toetsingskader met enige regelmaat. Zo is door de jaren heen veranderd wat 'goed kunnen lezen' inhoudt. Dit heeft voordelen, maar het bemoeilijkt ook het vergelijken van uitkomsten.
4. Er zijn verschillen tussen landen in de motivatie waarmee leerlingen een toets maken. Gebreken bij de steekproef kunnen de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid beïnvloeden.

De optelsom van deze problemen staat een zuivere vergelijking van de scores tussen landen en tussen peiljaren in de weg. Hierdoor staan verschillen in scores niet altijd gelijk aan verschillen in kennis en vaardigheden van leerlingen.

Gevolgen voor plan van aanpak

Bij het opstellen van dit plan van aanpak houden wij rekening met deze aandachtspunten. Dat doen wij onder andere door niet enkel te varen op de uitkomsten van internationale peilingsonderzoeken en door de vergelijkbaarheid tussen landen ('ranglijsten') niet centraal te stellen. Vanzelfsprekend is in het kader van het Masterplan een vergelijking door de tijd heen wel relevant. Om dit zo correct mogelijk te doen, maken we gebruik van verschillende nationale informatiebronnen, zoals lvs-data, die in samenhang met elkaar bekeken worden.

6 Overige onderzoeksactiviteiten

6.1 Inleiding

Eén van de bouwstenen van het Masterplan is de inzet op *evidence-informed* werken. Daarvoor is kennis uit onderzoek nodig. Naast de onderzoeken die in de voorgaande hoofdstukken zijn beschreven, worden in het kader van het Masterplan ook andere onderzoeken gefaciliteerd. Deze onderzoeken dragen bij aan de verdere kennisopbouw over wat werkt en niet werkt bij (het verbeteren van) de basisvaardigheden, en helpen OCW, besturen en scholen bij het maken van gefundeerde keuzes.³¹

6.2 Toelichting onderzoeken

6.2.1 *Overzichtsstudie burgerschap*

NRO wordt gevraagd een overzichtsstudie uit te voeren naar burgerschap in het po, vo en mbo. Hiermee wil OCW systematisch en volledig in beeld brengen welke onderzoeken er zijn op het gebied van burgerschapscompetenties en -onderwijs. Ook brengt de studie in kaart waar kennishiaten liggen, wat er nog aan informatie ontbreekt en welk onderzoek benut kan worden om in de toekomst op voort te bouwen. Het uitgangspunt is dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij (domeinbeschrijvingen van) bestaande peilingen zoals bijvoorbeeld het ICCS, ADKS en Peil.burgerschap.

Op basis van de uitkomsten van de overzichtsstudie wordt verkend of en zo ja, op welke wijze, een meerjarig onderzoek naar het niveau en de ontwikkeling van burgerschapscompetenties van leerlingen en studenten in het po, vo en mbo opgestart kan worden.

6.2.2 *Onderzoek naar schoolverschillen tussen basisscholen*

Het CPB heeft in 2019 onderzoek gedaan naar verschillen in de leeruitkomsten tussen basisscholen.³² Dit onderzoek is enkel gebaseerd op de eindtoets, omdat dit destijds de enige beschikbare, objectieve maatstaf was. Door het beschikbaar komen van lvs-gegevens via het NCO kan dit onderzoek uitgebreid worden. Het is nu bijvoorbeeld mogelijk om te kijken naar verschillen in de leeruitkomsten tussen scholen in eerdere leerjaren (groep 7 en eerder). De komende periode wordt verkend hoe dit onderzoek ingevuld kan worden.

6.2.3 *Effectmeting kansrijke interventies*

Het programma 'Effectmeting kansrijke interventies in het po en vo' zorgt voor meer inzicht in de effectiviteit van interventies. Het programma richt zich specifiek op het terugdringen van leervertragingen in de cognitieve of socialemotionele ontwikkeling van leerlingen. Het programma levert daarmee ook kennis op over wat werkt voor het verbeteren van de basisvaardigheden.

Het onderzoeksprogramma bestaat uit een pilotstudie (*high-dosage tutoring* in vo) en een hoofdonderzoek (13 verschillende interventies in po en vo), waarin implementatieteams een interventie doorvoeren en onafhankelijke onderzoeksteams de effectiviteit van de interventie onderzoeken.³³ Het onderzoeksprogramma is gestart in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs), maar zal nog enkele jaren lopen.

³¹ Naast deze onderzoeken laat het ministerie van OCW ook andere onderzoeken uitvoeren, die mogelijk een relatie hebben met de basisvaardigheden van leerlingen en/of *evidence informed werken*. Deze onderzoeken zijn niet in dit hoofdstuk benoemd. Ook is het mogelijk dat er tijdens de looptijd van het Masterplan nieuwe onderzoeken geïnitieerd worden, afhankelijk van de kennisbehoefte van het veld en OCW.

³² <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Notitie-19feb2019-Verschillen-in-leerresultaten-tussen-basisscholen.pdf>

³³ Zie <https://www.nro.nl/onderzoeksprogrammas/effectmeting-kansrijke-interventies-het-po-en-vo> voor meer informatie

7 Verspreiding van onderzoeksresultaten

7.1 Inleiding

Bij een goede uitvoering van het Masterplan horen monitoring en evaluatie. Net zo belangrijk is dat onderzoeksresultaten op de juiste plek terecht komen. Denk bijvoorbeeld aan de Tweede Kamer, als verantwoording over (de werking van) het beleid. Maar de resultaten zijn ook belangrijk voor het onderwijsveld, zodat zij kunnen leren van de opgedane inzichten. In de onderstaande paragrafen wordt daarom toegelicht hoe de komende periode gecommuniceerd wordt over de onderzoeksresultaten.

7.2 Twee keer per jaar een voortgangsbrief over het Masterplan

Twee keer per jaar zal de Kamer geïnformeerd worden over de voortgang over het Masterplan. Dit gebeurt middels een voortgangsbrief, waarvan de scope breder is dan de monitoring en evaluatie van het programma. De onderzoeken die in dit plan van aanpak beschreven worden, zullen zoveel mogelijk via deze halfjaarlijkse rapportage worden aangeboden. Sommige onderzoeken hebben echter een ritme dat niet per se samenvalt met het ritme van de voortgangsbrief. Per onderzoek wordt daarom bekeken hoe de resultaten het beste gedeeld kunnen worden. Het is ons streven om alle onderzoeksresultaten zo snel mogelijk met het onderwijsveld, de Tweede Kamer en andere betrokken partijen te delen, zodat eenieder gebruik kan maken van de opgedane inzichten.

7.3 Website en nieuwsbrief

Alle onderzoeken die in het kader van het Masterplan worden uitgevoerd, worden in ieder geval via de website van de Rijksoverheid openbaar gemaakt. Om het bereik te vergroten, worden de onderzoeksrapporten ook verspreid via de website en nieuwsbrief van het Masterplan.

8 Governance monitoring en evaluatie

8.1 Inleiding

Het is van belang dat de monitoring en evaluatie van het Masterplan kan rekenen op draagvlak in de sector. Ook is het belangrijk dat signalen uit de sector tijdig worden opgevangen. De monitoring en evaluatie van het Masterplan kent daarom een interne en externe governancestructuur. In de onderstaande paragrafen worden beide kort toegelicht.

8.2 Interne governance

Het programmteam Masterplan basisvaardigheden wordt geleid door een programmaleider. De programmaleider heeft direct contact met de betrokken MT-leden en directeuren. Onder de programmaleider valt een team dat zich specifiek bezig houdt met de monitoring en evaluatie van het Masterplan. Op deze manier garanderen we dat kennis over onderzoeksmethoden wordt gecombineerd met inhoudelijke kennis over het Masterplan.

Doel

De interne governancestructuur draagt bij aan:

- Een efficiënte verdeling van alle werkzaamheden, passend bij de kennis en expertise van medewerkers.
- Het bevorderen van collegiale consultatie, zodat alle onderzoeken op de best passende manier worden ingezet.
- Het ophalen van signalen, zodat deze meegenomen kunnen worden in de monitoring en evaluatie van het Masterplan.

8.3 Externe governance

Bestuurlijk overleg monitoring

Voor de monitoring en evaluatie van het NP Onderwijs is een bestuurlijk overleg opgericht. Aan dit overleg nemen vertegenwoordigers van OCW (*voorzitter*), de PO-Raad, de VO-raad, de Inspectie van het Onderwijs, Stichting Cito en SLO deel. Dit overleg wordt ook ingezet voor de monitoring en evaluatie van het Masterplan. Het bestuurlijk overleg denkt onder andere mee over de verdere uitwerking en invulling van het plan van aanpak. Ook helpt het bestuurlijk overleg bij de duiding van onderzoeksresultaten.

Wetenschappelijke expertgroep

Een onafhankelijke wetenschappelijke expertgroep begeleidt OCW bij de monitoring en evaluatie van het Masterplan. De wetenschappelijke expertgroep bestaat uit wetenschappers uit diverse relevante onderzoeksterreinen (basisvaardigheden, onderzoeksmethoden en *governance*). Zij zorgen er mede voor dat de monitoring en evaluatie van het Masterplan grondig en verantwoord verloopt, en dat het OCW de juiste conclusies trekt op basis van de onderzoeksresultaten.

De wetenschappelijke expertgroep geeft op verzoek van OCW:

- Feedback op de opzet van onderzoeken.
- Een beoordeling van de betrouwbaarheid en validiteit van onderzoeken.
- Een duiding van onderzoeksresultaten.

De wetenschappelijke expertgroep komt circa 4 keer per jaar bijeen.

Doel

De externe governancestructuur draagt bij aan:

- Het ophalen van signalen uit het onderwijsveld en wetenschap, zodat deze meegenomen kunnen worden in de monitoring en evaluatie van het Masterplan.
- Een kritische blik op de onderzoeksopzet, verdere invulling van onderzoeksopdrachten en het duiden van onderzoeksuitkomsten.
- Het creëren van draagvlak voor de monitoring en evaluatie van het Masterplan.
- Het breder communiceren over de (resultaten van) onderzoeken in het kader van het Masterplan.

Bijlage I. Literatuurlijst

Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., & Van der Velden, R. (2013). *PIAAC 2012: de belangrijkste resultaten*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs i.s.m. het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Universiteit Maastricht: 's Hertogenbosch.

CPB (2022). *Een blik op de Nederlandse positie in internationale onderwijsrankings*. CPB: Den Haag.

Dood, C., Gubbels, J. & Segers, P. (2020). *PISA-2018 De verdieping: Leesplezier, zelfbeeld bij het lezen, leesgedrag en leesvaardigheid en de relatie daartussen*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands: Nijmegen.

ECP (2022). *Monitor Digitale Geletterdheid*. ECP: Den Haag.

Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

Gubbels, J., A. van Langen, N. Maassen & Meelissen, M. (2019). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*. Universiteit Twente: Enschede.

Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.Burgerschap 2019-2020*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

Inspectie van het Onderwijs (2022). *Peil.leesvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs 2020 2021*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

Inspectie van het Onderwijs (2022) *Peil.rekenen-wiskunde einde (speciaal) basisonderwijs 2018 2019*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

Inspectie van het Onderwijs (2022). *Staat van het Onderwijs 2022*. Inspectie van het Onderwijs: Utrecht.

Kamerstukken II, 2022, 31293-620.

Ministerie van OCW (2022). *Derde voortgangsrapportage NP Onderwijs*. Ministerie van OCW: Den Haag.

Munniksmas, A., Dijkstra, A., Veen, I. van der, Ledoux, G., Werfhorst, H. van der, Dam, G. ten (2017). *Burgerschap in het voortgezet onderwijs. Nederland in vergelijkend perspectief*. Amsterdam University Press Universiteit van Amsterdam: Amsterdam.

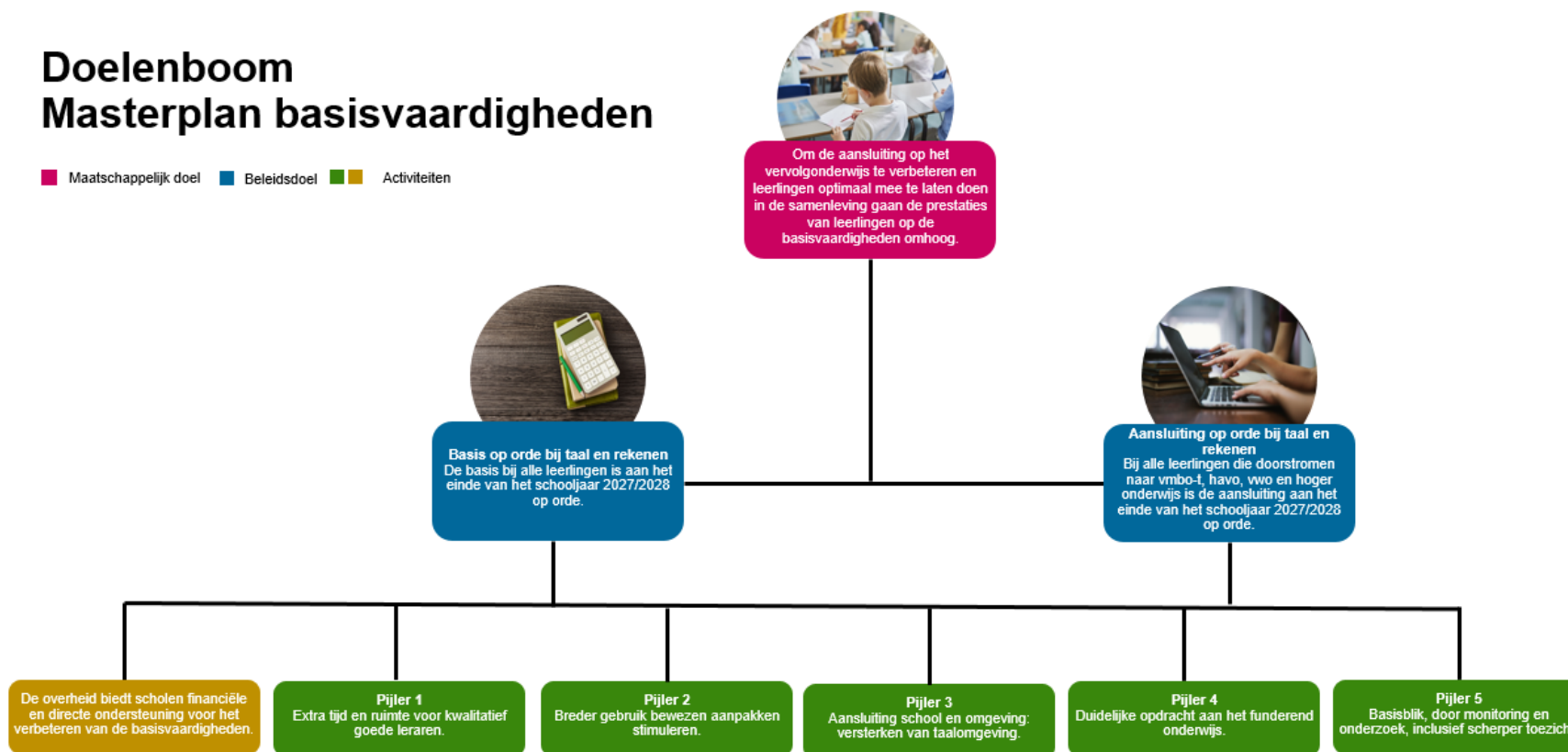
Onderwijsraad (2022). *Taal en Rekenen in het vizier*. Onderwijsraad: Den Haag.

Rijksoverheid (2022). *Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'*, op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>

Bijlage II. Visuele weergave doelenboom

Doelenboom Masterplan basisvaardigheden

■ Maatschappelijk doel ■ Beleidsdoel ■ Activiteiten

Nb. De beleidsdoelen voor digitale geletterdheid en burgerschap worden de komende periode uitgewerkt.